אורח ארעא קמ"ל כדתניא [א]לא יאכל אדם שום ובצל מראשו אלא מעליו ואם אכל ה"ז רעבתן כיוצא בו [ב]לא ישתה אדם כוסו בבת אחת ואם שתה ה"ז גרגרן [ג]תנו רבנן השותה כוסו בבת אחת ה"ז גרגרן שנים דרך ארץ שלשה מגסי הרוח ואמר רמי בר אבא חצובא מקטע רגליהון דרשיעיא נטיעה מקטע רגליהון דקצביא ודבועלי נדות תורמוסא מקטע רגליהון דשנאיהון של ישראל שנאמר [1]ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה' ויעבדו את הבעלים ואת העשתרות ואת אלהי ארם ואת אלהי צידון ואת אלהי מואב ואת אלהי בני עמון ואת אלהי פלשתים ויעזבו את ה' ולא עבדוהו ממשמע שנאמר ויעזבו את ה' איני יודע שלא עבדוהו ומה ת"ל ולא עבדוהו א"ר אלעזר אמר הקב"ה אפילו כתורמוס הזה [ד]ששולקין אותו שבע פעמים ואוכלין אותו בקנוח סעודה לא עשאוני בני תנא משמיה דר"מ מפני מה נתנה תורה לישראל מפני שהן עזין תנא דבי ר' ישמעאל [2]מימינו אש דת למו אמר הקב"ה ראויין הללו שתנתן להם דת אש איכא דאמרי דתיהם של אלו אש שאלמלא [ה](לא) נתנה תורה לישראל אין כל אומה ולשון יכולין לעמוד בפניהם והיינו דאמר ר"ש בן לקיש ג' עזין הן ישראל באומות כלב [ו]בחיות תרנגול בעופות וי"א אף עז בבהמה דקה וי"א אף צלף באילנות: שחטה בשדה לא יביאנה במוט: ת"ר [ז]אין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו [ח]ואין יוצאין בכסא אחד האיש ואחד האשה איני והא שלח ר' יעקב בר אידי זקן אחד היה בשכונתינו והיה יוצא בגלודקי שלו ובאו ושאלו את ר' יהושע בן לוי ואמר אם רבים צריכין לו מותר וסמכו רבותינו על דברי אחי שקיא דאמר אנא אפיקתיה לרב הונא מהיני לשילי ומשילי להיני ואמר ר"נ בר יצחק אנא אפיקתיה למר שמואל משמשא לטולא ומטולא לשמשא התם כדאמר טעמא [ט]אם היו רבים צריכין לו מותר א"ל רב נחמן לחמא בר אדא שליח ציון כי סלקת להתם אקיף וזיל אסולמא דצור וזיל לגבי דר' יעקב בר אידי ובעי מיניה כסא מה אתון ביה אדאזל להתם נח נפשיה דר' יעקב בר אידי כי סליק אשכחיה לרבי זריקא א"ל כסא מה אתון ביה א"ל הכי אמר ר' אמי ובלבד שלא יכתף מאי ובלבד שלא יכתף אמר רב יוסף בריה דרבא באלונקי איני והא רב נחמן שרא לה לילתא למיפק [י]אאלונקי שאני ילתא דבעיתא אמימר ומר זוטרא [כ]מכתפי להו בשבתא דרגלא משום ביעתותא ואמרי לה משום דוחקא דצבורא: **מתני'** בכור שנפל לבור רבי יהודה אומר ירד מומחה ויראה

אם

אורח ארעא. ולא משום איסור טרפה: **כדתניא.** מצינו אף תנאים שמלמדים הלכות דרך ארץ שלא יראה אדם עצמו על הבריות כרעבתן אף זה הממהר לאכול קודם הפשט נראה כרעבתן: **בצל.** ציבול"ה: **מעליו.** מצד העלין: **חצובא מקטע רגליהון דרשיעיא.** עשב ששרשיו נוקבין ויורדין בעומק ואין מתפשט לצדדין כלל ונוטעין אותו בין גבולי שדות ובו תיחם יהושע לישראל את הארץ [ח] מקטע רגלי הרשעים ליום הדין שגוזלין וחומסים ומסיגין גבול ואין למדין ממנו: **נטיעה מקטע רגליהון דקצביא.** נטיעת ערלה שאמרה תורה להמתין שלש שנים מלאכול פירות מקטע רגלי הקצבים הממהרין לאכול קודם הפשט ונתוח ופעמים שנמצאת טרפה וכן דבועלי נדות שממהרין ואינם יכולין להמתין עד שתטבול: **תורמוס.** מין קטנית עגול כמין עדשה ורחב כמעה קטנה והוא מר מאד עד ששולקין אותו שבע פעמים [ט]ונעשה מתוק וטוב עד שיאכל למטעמים בקנוח סעודה: **מקטע רגליהון דשונאי ישראל.** דכתיבי שבעה ע"ז בהאי קרא ולבסוף ויעזבו את ה'. התורמוס הזה לאחר שהטריח את בעליו שבע פעמים הוא חוזר למוטב והן הטריחו את בוראן להביא עליהן פורעניות ולהכעיסו בשבעת אלה ולא חזרו בהן: **מאי ולא עבדוהו.** לשון קבלה הוא שהוא קובל עליהם הקדימוני והקניטוני שבע פעמים כבשול התורמוס ואחרי כל זאת לא נחשבתי בעיניהם: **שהן עזים.** ונתנה להם תורה שיעסקו בה והיא מתשת כחם ומכנעת לבם: [י]**דפיקן של אלו.** מנהגם של אלו אש שהם עזים כאש: **מימינו אש דת למו.** מימינו נתן להם התורה מפני שאש דת למו והרבה מקראות מסרים כזה: **עזים.** קשים להגלת אנדרי"ש בלע"ז: **צלף באילנות.** לא ידעתי מהו עזות שלו: **אין הסומא יוצא במקלו.** דהוי דרך חול ואיכא זלותא דיו"ט: **ואין יוצאין בכסא.** שטוענין אותם בני אדם והם יושבין בקתדרא: **בגלודקי.** פלדייסטו"ל: **צריכין לו.** לבית המדרש לדרשה: **מותר.** להוציאו בו מביתו לבית המדרש: **אפיקתיה.** בכסא: **מהיני לשילי.** מקומות סמוכין ואין תחום שבת ביניהם: **לחמא בר אדא.** כך שמו: **שליח ציון.** רגיל היה לעלות לירושלים: **אקיף.** הרבה בשבילי את הדרך להקיף ההר ולך דרך סולם מעלות הר של צור ששם יושב רבי יעקב בר אידי: **מה אתון ביה.** מה אתם אומרים בו: **כי סליק.** כלומר כי מטא לא"י לאחר שעבר את צור: **אלונקי.** שנגואיל"ש בלע"ז שנותן זרועו על כתף חבירו וחבירו על כתפו וזה בכסאו יושב על זרועותם דמתחזי דרך חול ופרהסיא ולהוליך למקום רחוק טפי משנושאים בין ידיהן בכסאו: **ילתא.** שם אשתו של ר"נ: **דבעיתא.** ליפול: **בשבתא דרגלא.** שדורשין: **מכתפי להו.** בבית המדרש עד מקומם: **משום בעתותא דצבורא.** שהיו נבעתים מן הצבור העומדים על רגליהם מפניהם והיו יראים ליפול: **משום דוחקא.** שעומדים על רגליהן וטורח לצבור הוא הלכך מכתפי להו עבדיהם ותלמידיהם ומוליכין אותן מהר למקומן: **מתני' בכור שנפל לבור.** בכור בזמן הזה אין נשחט בלא מום מפני שקדשים הוא דמאליו הוא קדוש והשוחטו כשהוא תם הוי שוחט קדשים בחוץ וענוש כרת: **שנפל לבור.** וירא פן ימות שם: **מומחה.** בקי במומין להבחין בין מום קבוע למום עובר:

אם

אורח ארעא קמ"ל. פי' רש"י ולאו משום איסור טרפה תימה דבסמוך משמע שיש איסור בדבר דקאמר נטיעה מקטע רגליהון דקצביא וי"ל דודאי ליכא איסור דמשנשחטה היא עומדת בחזקת היתר מיהו אם נמצאת טריפה לאחר שאכל הוא נענש כשוגג ולא כאונס שלא היה לו למהר כל כך:

וצלף באילנות. פרש"י ולא ידענא מאי עזותיה ופי' בתוספתא משום דעושה ג' פירות עלין אביונות וקפריסין ועוד שטוען פירות בכל יום [ו]מה שאין כן בשאר אילנות ועוד פי' ר"י דעזותו הוי ממה (א) ששורין ביין מן הקפריסין שהיא עזה כדאמר בפטום הקטרת יין קפריסין למה הוא בא ששורין בו הצפורן כדי שתהא עזה ולא כפרש"י שפירש בכריתות (דף ו.) שהוא יין הבא ממקום קפרס:

שאני ילתא דבעיתא. וא"ת והא לא התירו אלא כי יש בה צורך רבים כדאמרינן לעיל וי"ל דלמא נמי הלכה לצורך רבים שבת ראש הגולה היתה והיו רבים צריכים (ב) ממנה: **בכור** שנפל לבור ר"י אומר וכו'. נ"ל דמיירי בבכור שהיה בו מום קבוע מאתמול אך שלא הראה לחכם מבעוד יום דאי נפל ביה מומא בי"ט ודאי לא הוה שרי רבי יהודה דהוי מוקצה ממש איסור דלא הוה דעתיה עליה מאתמול ור' יהודה אית ליה מוקצה וה"ק בכור שנפל בו מום אך שלא הראהו לחכם מבעוד יום ונפל לבור בי"ט ירד המומחה וכו' דרואין מומין בי"ט ס"ל לרבי יהודה ר"ש אומר אין זה מן המוכן ע"כ

עין משפט
נר מצוה

א [טוש"ע א"ח סימן קע סעיף ט]:

יט ב טוש"ע א"ח סי' קע סעיף ח:

כ ג מיי' פ"ה מהלכות יו"ט הלכה ג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקכב סעיף א [וסי' שא סעיף יח]:

ד [טוש"ע א"ח סימן תקכב סעיף ג]:

כא ה ו מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תקכב סעיף ג:

◆

תורה אור השלם

1. ויספו בני ישראל לעשות הרע בעיני יי ויעבדו את הבעלים ואת העשתרות ואת אלהי ארם ואת אלהי צידון ואת אלהי מואב ואת אלהי בני עמון ואת אלהי פלשתים ויעזבו את יי ולא עבדוהו: שופטים י ו

2. ויאמר יי מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש מימינו אש דת למו: דברים לג ב

◆

רבינו חננאל

ת"ר השותה כוסו בבת אחת הרי זה גרגרן, שנים דרך ארץ, שלשה מגסי הרוח. חצובה הוא עשב שבו תיחם יהושע תחומין לישראל את הארץ, ובוקע ויורד מכוון דרך נכוחה עד התהום, ואם יגזל אחד משדה חבירו, תופרין עד שימצאו זו החצובה ומתפרסם הגזלן הנכנס לשדה חבירו, ולא למדו מאלו הדברים, לפיכך הוא מקטע רגליהם של רשעים, כלומר זה עשב השדה שלא נזהר במצות, ואינו נוטה אילך ואילך אלא יורד נכוחו, והרשעים נצטוו ומפירין ומניחין דרך ישרה ומעמיקין ועושקין וחומסין. נטיעה מקטעת רגליהון דבועלי נדות וגם לקצבייא, כלומר מוציא אדם כמה הוצאות ונוטע כרם וכיוצא בו, וממתין לו שני ערלה [עד] שנת רביעית, ואח"כ אוכל ממנו, והרי הן בשני ערלה ממתינים דברי צורם והמוזהרים. ומי שאשתו נדה אינו ממתין לה עד שתטהר, ואינו לוקח מוסר מנטיעה זו, אלא בועלה בימי נדתה. וכן הקצב אין ממתין עד שתכשר בהמתו, אלא ממהר ואוכל קודם בדיקתה. תורמוסא מקטע רגליהון דשונאי ישראל. כלומר אע"פ שהוא מר אינן משליכין אותו, אלא גוברין ושולקין אותו כמה פעמים עד שתמתיק, וישראל לכתחילה פשעו ויצאו, היינו דאמר אפילו כתורמוס הזה לא עשו בני כו'. מפני מה נתנה תורה לישראל, מפני שהן עזין, אמר הקב"ה הללו ראויין שתנתן להן דת אש, שנאמר מימינו אש דת למו. שלשה עזין הן ישראל באומות כו'. שחט בהמה בי"ט בשדה, לא יביאנה במוט ובמוטה כדרך שעושה בחול, אלא מביאה בידו אברים אברים. ת"ר אין הסומא יוצא במקלו והרועה בתרמילו, תרגום ילקוט תרמיל. ואין יוצאין בכסא, אחד איש ואשה, איני והא ההוא זקן [שהיה יוצא] א) בגלדנקי שלו, פירוש בטיית מכפה. אריב"ל אם

רבינו חננאל (המשך)

רבים צריכין לו מותר. וכן אמר אחי שקיא אנא כתפתיה, כלומר אפיקתיה [לרב הונא מהיני לשילי ומשילי להיני, ואמר ר"נ בר' יצחק אנא אכתיפיין] למר שמואל (ו)משמשא לטולא, ומטולא לשמשא. ואסיקנא הני מילי משום דרבים צריכין להן, וכל מי שהרבים צריכים [לו] שרי. וכסא נמי שרי ובלבד שלא יכתף באלנקי. פירוש שמענו שהיא מרדעת של כתפים. רב נחמן שרא לילתא אשתו למיפק באלנקי, ומשום דבעיתא שמא תפול, ולא תיישב דעתה לישיבה אלא באלנקי. וכן מרימר ומר זוטרא הוו מכתפי להו בשבתא דריגלא באלנקי, ומשום ביעתותא (דרדוקא) [או] (ו)דוחקא דצבורא. ירושלמי הלכתא ב"ש אומרים אין מוציאין לא את הקטן כו', רב חונא הורי לאינתתיה דריש גלותא למיפק בכסא, רב חסדא בעי ולא כן תנן אין יוצאין בכסא אחד נשים ואחד אנשים. אפילו ת"ח אין טוען בדבר זה, ורב חונא טועה. מיישא בר בריה דריב"ל מטען בסדינא מיעיל מידרוש לצבורא בשבתא. תוספתא במס' שבת יוצאין במוך ובספוג שעל המכה, ובלבד שלא יכרוך עליהן חוט או משיחה. יוצאין בקליפת השום ובקליפה בצל שע"ג המכה, ואם נפל לא יחזיר, וא"צ לומר שלא יתן לכתחילה בשבת. יוצאין באגד שע"ג המכה וקושרו ומתירו בשבת, אספלנית שפרשה מן האגד מחזירה עם האגד, יוצאין באיספלנית ובמלוגמא וברטייה שע"ג המכה, ואם נפל לא יחזיר וא"צ לומר לתת לכתחילה בשבת. סוף עירובין, ת"ר רטייה שפירשה מע"ג המכה מחזירין אותה בשבת, ר' יהודה אומר הוחלקה למטה דוחקה למעלה, למעלה דוחקה למטה, ומגלה קצת רטייה, ומקנח פי המכה, ורטייה עצמה לא יקנח מפני שממרח, והממרח חייב חטאת. אמר רב יהודה הלכה כר' יהודה. **מתני'** בכור שנפל לבור ר' יהודה אומר ירד מומחה ויראה

מסורת הש"ס

א) [ד"א רבה פ"ו], ב) פסחים קיב: [מס' ד"א רבה פ"ו], ג) [ברכות לח:], ד) [עי' תוס' מגילה כה. ד"ה אלמלא], ה) [עי' תוס' בכורות ח. ד"ה ומאן], ו) [תוספתא פ"ג], ז) ס"א באלונקי, ח) ב"ב נו., ט) עי' ב"ר [בראשית] פ' י"ח תורמוסין צריכין להמתיק, י) [ד"ה דפיקן אחר ד"ה מימינו], כ) [כתובות שבת לג.].

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וצלף וכו' דעזותו הוי ממה שעושין יין מן: (ב) ד"ה שאני וכו' צריכים לה הס"ד:

◆

לעזי רש"י

ציבול"ה [ציבו"ט]. בצלצל בצל קטן.
אנדרי"ש [איגרי"ש]. עזי-רוח.
פלדייסטו"ל [פלדישטו"ל]. כיסא מתקפל.
שנגואיל"ש. מושב.

א) עי' בערוך ערך גלונדקא וערך גלודקיא.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones

Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com